www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Research Article / Araştırma Makalesi

"93 Koçaklaması" Şiiri Üzerine Anlambilimsel/Göstergebilimsel Bir Çözümleme

A Semantic/Semiological Analysis On The Poem of the "93 Coaching"

Özlem Yıldırım*

Abstract: Poetry reflects the poet's world of emotions and thoughts, and sheds light on social events and realities. It evolves into a whole of semantic expressions that leave permanent traces in the mind through images, concepts, and manifestations used by its creator. One cannot think poetry that lacks certain social or human values ormessages cannot by itself. Nor can one talk about a poem that has been written by combining random manifestations. Therefore, every poem aims to create an effect at a depth that lies behind the visibleby passing through a filter of emotions, thoughts, images, concepts, and signsas it emerges. The integrity and richness of meaning created by combining individual manifestations is precisely what constitutes this depth behind the visible. Within integrity of various manifestations the reader takeson a journey in the world of the meaning of words. They make sense of the artistic product created by the poet by integrating it into their own world of emotion and thought. In particular, the expressions of minstrels–who are importantrepresentatives of oral culture and discourse –require more careful semantic handling, examination, and evaluation in terms of both the subject and language being covered. The poem "93 Koçaklaması" (Lit: Epical Folk Poem 93) describes an important period and process for Turkish nation in history. Its primary goal is regarded as leading an awakening in [Turkish] society. It has made an important contribution to national and linguistic consciousness as a poem that creates depth of meaning with the help of manifestations. This is achieved through the sincere discourse of the poet and the local expressions he has used. In this context, this study will attempt to analyze "93 Koçaklaması" both semantically and semiologically.

Structered Abstract: The field of semantics has made significant developments especially in the last century and has become a different and separate discipline onto itself. It is very plausible to reveal the deep meanings or artistic structures shaped by meaning events created by the individual manifestations in the text. Likewise, it is possible to say that poetry has its own semantic stance compared to other literary genres. It is an undeniable fact that in poetry, emotions and thoughts are more intensely involved. In other words, deep meanings are created with the help of manifestations in verse. We often have to go on a journey into the world of meaning of words, and swim deeply in order to solve those deep meanings and structures. This study focused on the semantic and semiotic aspects the poem "93 Koçaklaması," and then attempts to make an in-depth semantic examination on the semantic events that its manifestations create. In the introduction, all the verses of the entire poem have been written down line by line, with each line being numbered in parentheses adjacently. Then, the poem was examined formally before proceeding to examinethe analysis of semantic/semiotic aspects within the poem. In this section, wherethe formal examination was made, it

* Dr. Öğr. Üye., Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Asst. Prof. Dr., Caucasian University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature
ORCİD 0000-0001-7045-1286
hasret36_83@hotmail.com

Cite as/ Atıf: Yıldırım, Ö. (2022). "93 Koçaklaması" şiiri üzerine anlambilimsel/göstergebilimsel bir çözümleme. *Turkish Studies - Language, 17*(4), 1415-1426. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.62534
Received/Geliş: 20 May/Mayıs 2022
Accepted/Kabul: 25 December/Aralık 2022
Published/Yayın: 30 December/Aralık 2022
Checked by plagiarism software
© Yazar(lar)/Author(s) | CC BY- NC 4.0

mentioned about the poem consisting of seven quatrains and twenty-eight verses; whereby the first quatrainwas featured by the cross rhyme, while the other quatrainswerefeatured by the straight rhyme. Moreover, rhyme scheme of each quatrainwas given separately. Then poem's syllable pattern was 6+5=11 and 4+4+3=11. Next, in the main section of the study, an attempt was made to examine the poem's semantic and semiotic qualities via a broader expression in terms of semantics. This section highlighted the main subject of the study. First, it looked at the element of using the spoken/colloquial language, which makes the narration more sincere and natural. Afterwards, it revealed–through examples from each verse–how manifestations like emphasis, intonation, question patterns, and vocal expressions create a strong effect in the narration. In the next section, it was stated that with the help of the manifestationsused by the poet in the case of real or literal meaning, which is also expressed as referential meaning, in which the manifestations are used in their real and literal meanings without any artistic concerns, it tried to give the feelings of high spirituality such as patriotism, courage and heroism are felt in the world of emotion and thought of the reader as they are with the effort of making them sincere and natural, and the examples of these structures in poetry were put forward with verses.The section where the element of connotation was examined mentioned about all the manifestations in the poem that were used in connotation, with their meaningsandexamples.It was seen that only two verses of the poem had such usages.Names, which are closely related to semantics and are actually the subject of onomastics, and their usage became important in terms of meaning with the connotations and designs they create in minds when used in any text and literary genre. The issue on use of proper nouns in this poemwas particularly striking. The use of proper nouns in poetry was quite abundant. They were specified in detail with the examples from verses of the poem wherever they strengthened the meaning. They had diverse usages to symbolize the enemy, places, and the state. When examining the use of conceptual opposition (or contrast), it was observed that this meaning feature was used in only one verse inthe poem. This example verse was also given in this study. When similes–a subject of great importance in terms of semantics –were examined, it was determined that only two types of simileswere used in the poem and use of both types was mentioned with their respective verses in the study. Idiom transfer is also an important linguistic event and holds great value in the realm of semantics. In this poem, it was used in the form of so-called "explicit" idiom transfer. The idiom transfers used in the poem were also stated with their examples in the study. Artists (writers) frequently include associations/correlations in their literary texts – especially unusual correlations, which hold a great semantic value and are an important element. Upon examination of this poem, it was observed that the poet frequently used correlations and unusual correlations in the poem. Examples thereof were included in detail in the study. When it comes to semantics, the issue of regional dialect use was also striking is undeniably important. Because minstrelswho are important representatives of oral literature are masters of oral expression, and have succeeded in skillfully reflecting all the subtleties and richness of colloquial language in their works. It is thought that the use of these regional dialect elements in literary texts will make a significant contribution to dialect studies. Therefore, careful attention was given to this section and these features identified in the poem were stated in the study together with the examples used. These elements also made the poem more sincere, as well as give its narrative a sense of simplicity and fluency. Lastly, the reduplications used in poetry were emphasized in the study. It was observed that the reduplications, which are frequently used in order to strengthen the understanding and expression from the very ancient times of Turkish to the present, were found in only one verse in this poem, and the example of this usage was also indicated in the study.The references used in this study were listed in chronological order in the references section. The reference study from which the poem "93 Koçaklaması", which is the subject of the study, was cited and the semantic studies used in direct connection with the semantic analysis, which is the subject of the study, were shown in the text and were listed in detail in the references section.

Keywords: Semantics, semiotics, 93 Koçaklaması, poetry, minstrel

Öz: Şairin duygu ve düşünce dünyasını yansıtan, toplumsal olaylara ve gerçekliklere ışık tutan şiir türü onu yaratanın kullanmış olduğu imgelerle, kavramlarla, göstergelerle belleklerde kalıcı izler bırakan bir anlamsal ifadeler bütününe dönüşür. Kendi içerisinde bir toplumsal veya insani değeri ya da bir mesajı içermeyen şiir düşünülemeyeceği gibi gelişigüzel göstergelerin bir araya getirilmesi ile oluşturulmuş bir şiirin varlığından söz etmek de pek mümkün değildir. Dolayısıyla her şiir ortaya çıkış sürecinde duygu, düşünce, imge, kavram ve göstergelerin süzgecinden geçerek görünenin ardındaki derinlikte bir etki yaratmayı hedefler. Görünenin ardındaki bu derinliği oluşturan şey tam olarak tek tek göstergelerin bir araya gelerek oluşturduğu anlam bütünlüğü ve zenginliğidir. Okuyucu göstergelerin bir araya gelerek oluşturmuş olduğu bütünlük içerisinde

kelimelerin anlam dünyasında bir yolculuğa çıkmakta ve şairin ortaya koyduğu sanatsal ürünü kendi duygu ve düşünce dünyasıyla bütünleştirerek anlamlandırmaktadır. Özellikle sözlü kültürün ve söylemin önemli temsilcileri olan aşıkların deyişleri hem işlenen konu hem de işlenen dil açısından anlambilimsel olarak daha özenle ele alınmayı, incelenmeyi ve değerlendirilmeyi gerektirmektedir. Türk milletinin tarihsel bağlamda önemli bir dönemini ve sürecini anlatan "93 Koçaklaması" şiiri, toplumda bir uyanışa öncülük etmeyi birinci hedef olarak görürken bunu şairinin samimi ve içten söylemiyle, kullanmış olduğu yerel ifadelerle birleştirerek göstergeler yardımıyla anlam derinliği oluşturmuş bir şiir olarak milli ve dilsel bilince önemli bir katkı sağlamıştır. Bu bağlamda 93 Koçaklaması şiiri çalışmada anlambilimsel/göstergebilimsel açıdan çözümlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anlambilim, göstergebilim, 93 Koçaklaması, şiir, âşık

Giriş

Dil, hem sözlü hem de yazılı iletişimde kullandığımız, doğduğumuzda hazır bularak edinmeye başladığımız, doğrudan doğruya insana özgü olan, çok güçlü ve aynı zamanda büyülü bir düzendir. Dil denilen dizge, birbiriyle iç içe olan ve bir bütün içinde işleyen beş ayrı düzenden ve alt dizgeden oluşur. Bu düzen ve dizgeler şunlardır: Ses düzeni, bürün (prozodi) düzeni, biçim (yapı) düzeni, sözdizimi düzeni, anlam yapıları ve özellikleri düzeni (Aksan, 2006, s.13).

Ayrıca, insanın duygu yönünün ağır bastığı kavramların en başarılı örneklerini çoğu zaman şiir dilinde buluruz. Şöyle ki yazı dilinin yanında konuşma dili nasıl zaman zaman daha etkili olabiliyorsa çeşitli duygu, düşünce ve hayallerin coşkuyla söze dönüştüğü yazın ürünleri içinde bulunan şiir dili de özellikle sözcüklerin taşıdığı anlam değerleriyle daha etkileyici bir anlatımı gerçekleştirirler (Aksan, 2005, s.26).

Bu bağlamda çalışmada "93 Koçaklaması" şiiri anlambilimin teorilerine göre inceleneceği için öncelikle Ferdinand de Saussure'un yapısal dilbilim ile ilgili çalışmaları dikkate alınarak "gösterge", "gösterilen", "gönderge", "gönderim" ve "anlam" gibi bazı kavramlardan bahsetmek gerekmektedir.

Gösterge (Signe): Sözcüğün en geniş anlamıyla gösterge, bir başka şeyin yerini alabilmesini sağlayan özellikler taşıdığından kendi dışında bir nesne, olgu, varlık belirtebilen öğedir (Vardar, 2001, s.72).

Gösterilen (Signifie): Kavram ya da gösterilen öğesi nesnenin zihnimizde oluşan

Gönderge (Referent): Kendisine gönderimde bulunulan nesne ise gönderge öğesidir (Aksan, 2006: s.34).

Gönderim (Reference): Gönderim, bir kelime ile bu kelimenin gerçek dünyada işaret ettiği varlık arasındaki ilişkiyi tanımlar. Yani, bir dile ait kelime veya cümle gibi dilsel unsurlar ile dilsel olmayan ancak varlığı tecrübeyle bilinen dünyasal kavramlar arasındaki bağlantıdır (Barut&Odacıoğlu, 2018, s.930).

Anlam: (Sense): Dilbilimcilerin her biri anlamı farklı şekilde açıklamış ve yorumlamış olsa da genel ifade ile anlam *"Dünyadaki nesne ve olayların belli bir ses bileşimiyle simgeleştirilerek kavramlaştırılması"* dır (Aksan, 2006, s.31).

Bu kavramlardan kısaca bahsedildikten sonra çalışmada, "93 Koçaklaması" şiirinin biçimsel özelliklerine kısaca değinilerek çalışmanın asıl konusunu oluşturan şiire ait anlambilimsel görünümler üzerinde durulmaya çalışılacaktır. Şiir incelenmeden önce Anlambilim alanında yapılmış olan çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmalardan yararlanılarak şiirin anlambilimsel özellikleri ayrıntılı olarak verilmeye çalışılmıştır. Şiirin incelenmesi neticesinde tespit edilen anlambilimsel/göstergebilimsel tüm özellikler sonuç bölümünde özetlenmiştir. Aynı zamanda bu çalışmada yararlanılan kaynaklar kaynakça bölümünde alfabetik olarak verilmiştir.

"93 Koçaklaması" Şiiri

"Ehli İslam olan eşitsin bilsin **(1)**
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana **(2)**
İsterse Uruset ne ki var gelsin **(3)**
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana **(4)**
Gurşanın gılıcı geyinin donu **(5)**
Gavga bulutları sardı her yanı **(6)**
Doğdu goç yiğidin şan alma günü **(7)**
Can sağiken yurt vermeniz düşmana **(8)**
Asker olan bölüh bölüh bölünür **(9)**
Sandınız mı Kars kalesi alınır **(10)**
Boz atlar üstünde gılıç çalınır **(11)**
Can sağiken yurt vermeniz düşmana **(12)**
Kavga günü namert sapa yer arar **(13)**
Er olan göksünü düşmana gerer **(14)**
Cemi ervah biznen meydana girer **(15)**
Can sağiken yurt vermeniz düşmana **(16)**
Ben Asfer'dir bilin Urus'un aslı **(17)**
Orman yabanisi balıhçı nesli **(18)**
Hınzır sürüsüne dalın kurt misli **(19)**
Can sağiken yurt vermeniz düşmana **(20)**
Hele Al' Osman'ın görmemiş zorun **(21)**
Din gayreti olan tedarik görün **(22)**
At tepin baş kesin kazağı kırın **(23)**
Can sağiken yurt vermeniz düşmana **(24)**
Şenlik, ne durursuz atları minin **(25)**
Sıyra gılıç düşman üstüne dönün **(26)**
Artacahtır şanı bu Al' Osman'ın **(27)**
Can sağiken yurt vermeniz düşmana" (Arslan, 2007, s. 148-149). **(28)**

93 Koçaklaması Şiirinin Biçimsel Çözümlemesi

Şiirin kafiye düzeni ise şu şekildedir:

1. dörtlük

Ehli İslam olan eşitsin bilsin	(a)	
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana	(b)	Çapraz kafiye şeması

İsterse Uruset ne ki var gelsin (a) ⟶
Can sağiken yurt vermeniz düşmana (b)

2. dörtlük

Gurşanın gılıcı geyinin donu (c)
Gavga bulutları sardı her yanı (c) Düz kafiye şeması ⟶
Doğdu goç yiğidin şan alma günü (c)
Can sağiken yurt vermeniz düşmana (b)

3. dörtlük

Asker olan bölüh bölüh bölünür (c)
Sandınız mı Kars kalesi alınır (c) Düz kafiye şeması ⟶
Boz atlar üstünde gılıç çalınır (c)
Can sağiken yurt vermeniz düşmana (b)

4. dörtlük

Kavga günü namert sapa yer arar (c)
Er olan göksünü düşmana gerer (c) Düz kafiye şeması ⟶
Cemi ervah biznen meydana girer (c)
Can sağiken yurt vermeniz düşmana (b)

5. dörtlük

Ben Asfer’dir bilin Urus’un aslı (c)
Orman yabanisi balıhçı nesli (c) Düz kafiye şeması ⟶
Hınzır sürüsüne dalın kurt misli (c)
Can sağiken yurt vermeniz düşmana (b)

6. dörtlük

Hele Al’ Osman’ın görmemiş zorun (c)
Din gayreti olan tedarik görün (c) Düz kafiye şeması ⟶
At tepin baş kesin kazağı kırın (c)
Can sağiken yurt vermeniz düşmana (b)

7. dörtlük

Şenlik, ne durursuz atları minin	(c)	
Sıyra gılıç düşman üstüne dönün	(c)	Düz kafiye şeması
Artacahtır şanı bu Al' Osman'ın	(c)	→
Can sağiken yurt vermeniz düşmana	(b)	

Şiirin tamamı yedi dörtlükten ve yirmi sekiz dizeden oluşmaktadır. Şiirde 6+5=11 ve 4+4+3=11'li hece kalıpları kullanılmıştır. Şiirin ilk dörtlüğünün abab şeklinde çapraz kafiye diğer dörtlüklerin ise cccb…. şeklinde düz kafiye ile kafiyelendiği görülmektedir.

Konuşulan Dilden Yararlanma

Şiiri, etkileyici hale getiren ve daha kalıcı olmasını sağlayan en önemli şey sözcüklerin içtenlikle söylenmesi yani doğal söyleyiştir. Söyleyişteki doğallık da çoğu zaman günlük konuşma dilinde yerleşmiş olan anlatım biçimlerinden ve kalıplaşmış öğelerden yararlanılarak gerçekleştirilir. Gerçekleştirilmiş olan bu doğal söyleyiş de okuyucuya ve dinleyiciye daha yakın daha samimi ve daha içten gelmektedir (Aksan, 2005, s. 47-58). Bu nedenle şiir dilinde günlük konuşma dilinden yararlanarak doğal, rahat, içten ve samimi bir anlatım yaratmak ve bunu okuyanın, dinleyenin duygu ve düşünce dünyasına aksettirmek şair açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

"93 Koçaklaması" şiirinde;

İsterse Uruset **ne ki** var gelsin

Sandınız mı Kars kalesi alınır

Beni Asfer'dir **bilin** Urus'un aslı

Şenlik, **ne durursuz** atları minin

dizelerinde, koyu yazılan sözcükler oluşturdukları vurgu ile tonlamanın yanında kullanılan soru kalıplarıyla ve seslenme ifadeleriyle şiirde konuşulan dilden yararlanma unsurunun örnekleri olan göstergeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göndergesel Anlam

Dil birimlerini, saymaca ve nedensiz göstergeler olarak kullanmak bu dil birimlerini aynı zamanda gerçek ve düz anlamlarında kullanmak, demektir. Başka bir ifadeyle de dil biriminin en yaygın anlamı onun düz anlamı, gerçek anlamı veya göndergesel anlamıdır (Karaağaç, 2013, s. 35-36). Göndergesel anlamların da diğer başka anlamlar kadar şiir dilinde yer aldığını unutmamak gerekmektedir. Bütün dünya uluslarının edebiyatlarında, sözcüklerin günlük dildeki anlam ve değerleriyle kullanıldığı, sade anlatımlara örnek oluşturan, farklı tasarımlar yaratma kaygısıyla alışılmamış bağdaştırma ve anlatımlara başvurmayan şiirlerle de karşılaşılmaktadır. Bu tür şiirlerde de daha çok içtenliğin, samimiyetin ve doğallığın şiirin iskeletini oluşturduğu görülmektedir (Aksan, 2005, s. 47-58).

"93 Koçaklaması" şiirinde;

Ehl-i İslam olan eşitsin bilsin

Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

İsterse Uruset ne ki var gelsin

Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

dörtlüğünde vatan sevgisinin, cesaretin ve kahramanlığın göndergesel anlamlarda kullanılan göstergelerle ne kadar içten, samimi ve doğal bir yapıya büründüğü açık bir şekilde görülmektedir.

Yan Anlam

Yan anlam, kelimenin temel anlamının dışında olmayan temel anlam yanında kullanıma bağlı olarak kelimenin kazanmış olduğu ve değişik duygu, düşünce ve çağrışımlara yol açan temel anlamdan sonra gelen yeni anlamlardır (Arslan Erol, 2018, s. 30-31) Özellikle yan anlamların eserlere kattığı değer dikkate alındığında bazı sözcüklerde temel anlamın dışında, ona bağlı olarak oluşan kavramsal anlamlara da yan anlam demenin mümkün olduğu görülmektedir (Uğur, 2003, s. 34).

“93 Koçaklaması” şiirinde;

Gavga bulutları sardı her yanı

dizesinde **“gavga”** göstergesinin temel anlamı olan *düşmanca davranış ve sözlerle ortaya çıkan çekişme veya dövüş* (Türkçe Sözlük 2009, s. 1109) anlamında değil savaş anlamıyla yan anlamda kullanıldığı görülmektedir. Yine aynı dizede geçen bulut göstergesi de keder ve endişe anlamıyla yan anlamda kullanılmıştır.

Asker olan **bölüh bölüh bölünür**

dizesinde de yine bölüh bir bütünden ayrılmış parça anlamında değil de askeri bir terim olan tabur anlamında kullanılmıştır. Bölünür göstergesinde de yine belirli bölümlere, parçalara ayrılma değil belirli bir düzen içerisinde yer tutma yani konuşlanma anlamının bulunduğu görülmektedir.

Özel Adların Kullanımı

Anlambilim ile yakınlığı olan sözcük ve kavram ilişkisine önem veren adbilim, bir kavramdan yola çıkarak kavramların bir dilde nasıl anlam bulduğunu ve bu anlamlarda nelerin rol aldığını incelemektedir (Aksan, 2003, s. 32) Dolayısıyla Anlambilim ile ilgili çalışmalarda, değişik dillerde kullanılan kimi özel adların aynen sözcüklerde olduğu gibi insan zihninde bazı tasarımların ortaya çıkmasına yol açtıklarına aynı zamanda bunların kişilere veya belli bir topluma özgü duygu değerleri taşıdığına dair düşüncelere ulaşılmıştır. Bu nedenle de şairler çoğu zaman duygu değeri taşıyan bu göstergeleri de şiir dilinde kullanmaya özen göstermişlerdir (Aksan, 2005, s. 102).

“93 Koçaklaması” şiirinde;

İsterse **Urus**et ne ki var gelsin

Ben Asfer’dir bilin **Urus’un** aslı

dizelerinde özellikle düşmanı simgelemek için düşmana özgü özel adların kullanıldığını ve bu kullanımlarla düşmana dair bir farkındalık yaratmanın amaçlandığı görülmektedir.

Sandınız mı **Kars Kalesi** alınır.

Dizesinde yine düşman işgalinde bulunan bir yerin tarihsel öneme ve değere sahip olan bir yapısının vurgulandığı görülmektedir.

Hele **Al’Osman’ın** görmemiş zorun

Artacahtır şanı bu **Al’Osman’ın**

dizelerinde ise dönemin şanlı ve büyük devleti olan Osmanlı devletinin gücünün vurgulanarak övüldüğü dikkat çekmektedir.

Kavram Karşıtlığı (Tezat)

İki düşünce, duygu veya hayal arasında birbirine zıt olan nitelikleri ya da benzerlikleri bir arada kullanmaktır (Dilçin, 2000, s. 449). Kavram karşıtlığı geleneksel anlambilimin üzerinde durduğu konulardan biridir (Toklu, 2007, s. 98). Çünkü duygu ve düşüncelerin en yoğun olarak ifade edildiği yazın türü olan şiirde, karşıt kavramların kullanımına yer verilerek anlatımın daha etkileyici ve güçlü kılındığı yadsınamaz bir gerçektir.

"93 Koçaklaması" şiirinde;

Şenlik, ne **durursuz** atları **minin** dizesinde tek bir örnekte görülmektedir.

Benzetmeler

Anlambilimin temel inceleme alanlarından birini oluşturan benzetmeler anlamsal olayların ortaya çıkmasına kaynaklık ederek bütün anlamsal ilişkileri bünyesinde toplayıp özellikle benzetme üzerine kurulmuş olan anlam ilişkilerinin esasını oluşturmaktadır. Benzetme, anlatımı güçlendirmek amacıyla birtakım nesneler ve kavramlar arasında görülen yakınlıklardan veya benzerliklerden yararlanılarak bunlardan birini anlatırken diğerini de anma eğilimidir (Balcı Aşkı&Bahtiyaroğlu, 2006, s. 223).

"93 Koçaklaması" şiirinde düz benzetmenin ve pekiştirilmiş benzetmenin örnekleri görülmektedir.

Düz (Kısa, Yalın) Benzetme: Yan öğeler kullanılmadan sadece kendisine benzeyen ve kendisine benzetilen öğeleriyle oluşturulan benzetmedir (Uğur, 2003, s. 55).

Ben Asfer'dir bilin **Urus'un** aslı

Orman yabanisi balıhçı nesli

Hınzır sürüsüne dalın kurt misli

dizelerinde düşmanın (Rusların) belirli nesne ve kavramlara benzetildiği görülmektedir.

Pekiştirilmiş Benzetme: İçerisinde benzetme edatının kullanılmadığı benzetmelerdir (Balcı-Bahtiyaroğlu, 2006, s. 225).

Hınzır sürüsüne dalın **kurt misli** dizesinde savunma kuvvetlerinin benzeyen olduğunu ve kendisine benzetilen ile benzetme yönünün kullanılması suretiyle bir pekiştirilmiş benzetme kullanıldığı görülmektedir.

Deyim Aktarması

Deyim aktarmasını, aralarında uzak ya da yakın bir ilgi (benzerlik, işlev ilgisi, yakınlığı) bulunan iki öğe arasında benzetme yoluyla ilgi kurarak birinin adını ötekine aktarma neticesinde ortaya çıkan bir dil olayı olarak tanımlamak mümkündür (Aksan, 2005, s. 127).

"93 Koçaklaması" şiirinde;

Doğdu **goç yiğidin** şan alma günü

dizesinde yiğit ifadesi aslında insanı betimlemektedir. İnsan imgesi sağlıklı ve güçlü ifadesiyle açık eğreltileme (açık deyim aktarması) ile bir hayvan adıyla ilişkilendirilmiştir.

Hınzır sürüsüne dalın **kurt misli**

dizesinde de yine sürü ile düşman kuvvetleri askerlerinin ve dalma eylemini yapacak olanlar ile de savunma kuvvetlerinin kastedildiği anlaşılmaktadır. Bu dizede her iki tarafın savunma güçlerinin yine açık eğreltileme (açık deyim aktarması) yoluyla bir hınzır (domuz) ve kurt ile ilişkilendirildiği ve bu yolla bir deyim aktarması yapıldığı görülmektedir.

Bağdaştırma ve Alışılmamış Bağdaştırma

Şiir dilinde sıkça kullanılan bağdaştırmalar ve alışılmamış bağdaştırmalar, şairlerin hem özgünlük kazanmak hem de okuru şaşırtmak ve düşündürtmek suretiyle başvurdukları ve okuyucu üzerindeki etkileyiciliği artıran dahası şiiri estetik bir yapıya büründüren bir anlayışın neticesidir. Cümle yapılarını bozarak veya dönüştürerek yeni bir yapı yaratma düşüncesi şiir dilindeki önemli unsurlardan birini oluşturan alışılmış cümle yapılarını yok etmek suretiyle şairin herkes tarafından benimsenen dilbilimsel, anlambilimsel, göstergebilimsel ve mantıksal kuralların dışına çıkmasına sebep olmaktadır. Fakat herkesçe benimsenen bu kuralların dışına çıkmak daha çok sanatsal kaygı güdülerek yapılan ve doğal olarak şairin hayal gücünü, dilsel yeteneğini ve zekasını ortaya koyan bir durumdur. Şöyle ki herkes tarafından kabul gören bilinen cümle yapılarının şair tarafından yeni bir yapıya dönüştürülmesi şiirin estetiği açısından da büyük önem taşımaktadır (Abiç, 2020, s. 148-149). Bu durum da şiirde kaçınılmaz olarak bağdaştırmaların ve alışılmamış bağdaştırmaların şairler tarafından kullanılmasına sebep olmaktadır.

“93 Koçaklaması” şiirinde;

Doğdu goç **yiğidin** şan alma **günü**

Sandınız mı **Kars Kalesi** alınır

Boz atlar üstünde gılıç çalınır

Sıyra gılıç **düşman üstü**ne dönün

dizelerinde bağdaştırmalarının kullanıldığı görülmektedir. Şiirde alışılmamış bağdaştırmaların da kullanımına rastlanmaktadır. Şiirde kullanılan alışılmamış bağdaştırma örnekleri ise şunlardır:

Gavga bulutları sardı her yanı

Kavga günü namert sapa yer arar

Orman yabanisi balıhçı nesli

Hınzır sürüsüne dalın kurt misli

Din gayreti olan tedarik görün

Bölge Ağızlarına Özgü Kullanımlar

Ağız ile edebi metinler arasında iki türlü bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. İlki bir ağzın, metnin neredeyse bütün anlatım biçimini şekillendirdiği ağız kullanımı, ikincisi ise standart dilin metnin anlatım biçimini oluşturduğu bir edebi türde çeşitli sebeplerle ağız örneklerine yer verilmesi neticesinde ortaya çıkan ağız kullanımıdır (Göztaş, 2017, s. 116). Bu çalışmada incelenen edebi metni birinci tür edebi metinlerde ağız kullanımına dahil etmek gerekmektedir. Çünkü sözlü edebiyatın önemli temsilcileri olan âşıklar deyişlerinde halkın dilinin tüm inceliklerini ve zenginliklerini ortaya koymuş oldukları ürünlere ustalıkla yansıtmayı başarmış birer sözlü deyiş ustalarıdır.

Bir bireyin mensubu olduğu toplumun coğrafi ve kültürel özellikleri o bireyin dili kullanma biçimine yansımaktadır. Edebi metinlerde ağız kullanımının metnin diline ve vermek istediği mesaja katkı sağlaması yanında metinlerde kullanılan ağız kullanımının ağız araştırmaları açısından da önem taşıdığı yadsınamaz bir gerçektir. Ayrıca ağızlardan alınarak edebi türlerde kullanılan sözcükler yazı dilinin de kavram dünyasını geliştirerek genişletmekte ve zenginleştirmektedir (Göztaş, 2017, s .117-118). Bu sebeple bu çalışma içinde bu başlığın özellikle önemli olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Ehl-i İslam olan **eşitsin** bilsin

Can sağ iken yurt **vermeniz** düşmana

İsterse **Uruset** ne ki var gelsin

Gurşanın **gılıcı geyinin** donu

Gavga bulutları sardı her yanı

Doğdu **goç** yiğidin şan alma günü

Asker olan **bölüh bölüh** bölünür

Boz atlar üstünde **gılıç** çalınır

Cemi ervah **biznen** meydana girer

Ben Asfer'dir bilin **Urus**'un aslı

Orman yabanisi **balıhçı** nesli

Şenlik ne **durursuz** atları **minin**

Sıyra **gılıç** düşman üstüne dönün

Artacahtır şanı bu Al'Osman'ın

dizelerinde ve özellikle şiirin neredeyse tamamında aşığın, içinde yetiştiği toplumun ağız özelliklerini söyleyişine önemli ölçüde yansıttığı görülmektedir.

İkilemeler

Türkçenin en eski yazılı ürünlerinden bu yana kullanılan ve bugünde kullanımına sıkça rastlanılan ikilemeler çeşitli kullanım türleriyle anlatıma güç kazandırmaktadır (Aksan, 2008, s. 65). "93 Koçaklaması" şiirinde bu türün eş anlamlı sözcüklerin kullanılmasıyla oluşturulmuş tek örneği bulunmaktadır:

Asker olan **bölüh bölüh** bölünür.

Sonuç

Özellikle son yüzyılda önemli gelişmeler kaydetmiş farklı ve ayrı bir disiplin haline gelmiş olan anlambilimin, tek tek göstergelerin bir araya gelerek metin içerisinde yarattığı derin anlamları ve sanatsal yapıları ortaya koymayı amaçladığını söylemek oldukça yerinde olacaktır. Diğer edebi türlere göre şiirde, duygu ve düşüncelerin daha yoğun bir şekilde yer aldığı ve bunları anlamak için çoğu zaman derin yapıya inmek daha doğrusu kelimelerin anlam dünyasında bir yolculuğa çıkmak durumunda kaldığımız yadsınamaz bir gerçektir. Bu çalışmada "93 Koçaklaması" şiirinin anlambilimsel /göstergebilimsel görünümleri üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın giriş kısmında öncelikle şiirin bütün dizeleri tek tek yazılmış ve hemen yanlarında dize sayıları parantez içerisinde verilmek suretiyle şiirin bütününe yer verilmiştir. Daha sonra anlambilimsel /göstergebilimsel görünümlerin şiir içerisindeki incelemesine geçmeden önce şiirin biçimsel olarak incelemesi yapılmıştır. Biçimsel incelemenin yapıldığı bu bölümde şiirin, yedi dörtlük ve yirmi

sekiz dizeden oluştuğu ve şiirin ilk dörtlüğünün çapraz diğer dörtlüklerinin ise düz kafiye ile kafiyelendiği belirtilerek her dörtlüğün kafiye şeması ayrı ayrı verilmiştir. Biçimsel incelemede görülmektedir ki şiirde 6+5=11 ve 4+4+3=11’li hece kalıpları kullanılmıştır. Biçimsel incelemeden sonra şiir, çalışmanın da asıl bölümünü oluşturan anlambilim açısından yani anlambilimsel/göstergebilimsel olarak incelenmiştir. Çalışmanın asıl konusunu oluşturan bu bölümde anlatımı daha samimi, içten ve doğal kılan konuşma dilinden yararlanma unsuru üzerinde durulmuş ve şiirde yer alan bu türden göstergelerin özellikle vurgu, tonlama, soru kalıpları ve seslenme ifadeleri yoluyla anlatımda yarattığı güçlü etki dizelerde yer alan örnekler ile ortaya konulmuştur. Göndergesel anlam bölümünde ise şairin göstergeleri herhangi bir sanat endişesi gütmeden kendi gerçek ve düz anlamlarında kullanıldığına dikkat çekilmiş özellikle vatan sevgisi, cesaret ve kahramanlık gibi manevi yönü yüksek duyguları okuyucunun duygu ve düşünce dünyasında samimi, içten ve doğal kılma çabasıyla olduğu gibi vermeye çalıştığı yapıların örnekleri şiirdeki dizelerle çalışmada belirtilmiştir. Yan anlam öğesinin incelendiği bölümde, şiirde yer alan ve yan anlamda kullanılan göstergeler ve ifade ettikleri anlamlar ve örnekleri verilmiştir. Şiirde sadece iki dizede bu tür kullanımların yer aldığı görülmektedir. Anlambilim ile hem sıkı hem de yakın bir ilişki içinde olan ve aslında adbilimin konusu olan adlar ve bunların herhangi bir metin ve edebi tür içerisindeki kullanımı zihinlerde yaratmış olduğu çağrışım ve tasarımlarla anlam açısından önemli bir hâle gelmektedir. İncelemeye konu olan şiirde de özel adların kullanımı konusu oldukça dikkat çekmektedir. Şiirde özel ad kullanımının oldukça fazla olduğu dikkat çekmekte ve bunların kimi zaman düşmanı simgelemek için kimi zaman yer adı olarak ve kimi zaman da devlet adı olarak kullanıldığı görülmektedir. Şiirde kullanılan ve anlamı kuvvetlendirdiği görülen özel adlar dizelerde geçen örnekleriyle ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Kavram karşıtlığı ya da tezat kullanımına bakıldığında ise bu anlam özelliğinin şiirde sadece bir dizede kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanımın görüldüğü örnek dize de çalışmada verilmiştir. Anlambilim açısından büyük önem taşıyan konulardan biri olan benzetmeler incelendiğinde ise şiirde sadece iki türünün kullanıldığı tespit edilmiş ve bu iki benzetme türünün kullanımı örnek dizelerle çalışmada belirtilmiştir. Önemli bir dil hadisesi olan ve anlambilim açısından büyük değeri olan deyim aktarmasının da şiirde açık deyim aktarması türünde kullanıldığı görülmektedir. Şiirde kullanılan deyim aktarmaları da örnekleriyle birlikte çalışmada belirtilmiştir. Anlambilimsel açıdan büyük bir değer taşıyan ve önemli bir unsur olan bağdaştırmalara özellikle de alışılmamış bağdaştırmalara da sanatçılar edebi metinlerinde sıkça yer vermektedirler. Bu şiir incelendiğinde şairin de şiirde bağdaştırmaları ve alışılmamış bağdaştırmaları sıklıkla kullandığı görülmüş ve şiirde yer alan bağdaştırma ve alışılmamış bağdaştırma örnekleri çalışmada detaylı olarak belirtilmiştir. Şiirde, anlambilim açısından değerlendirildiğinde yadsınamayacak derecede önemli olduğunu düşündüğümüz bölgesel ağız kullanımı konusu da oldukça dikkat çekmektedir. Çünkü sözlü edebiyatın önemli temsilcileri olan âşıklar deyişlerinde halkın dilinin tüm inceliklerini ve zenginliklerini, ortaya koymuş oldukları ürünlere ustalıkla yansıtmayı başarmış birer sözlü deyiş ustalarıdır. Edebi metinlerde kullanılan bu bölgesel ağız unsurlarının yapılacak olan ağız çalışmalarına da önemli katkı sağlayacağı düşüncesiyle bu bölüm üzerinde titizlikle durulmuş ve şiirde tespit edilen bu özellikler kullanılan örnekleriyle birlikte çalışmada belirtilmiştir. Şiirde kullanılan bu unsurların anlatıma sadelik, içtenlik ve akıcılık kazandırmak yanında samimiyeti de artırdığı görülmektedir. Çalışmada son olarak şiirde kullanılan ikilemeler üzerinde durulmuştur. Türkçenin çok eski dönemlerinden günümüze kadar anlama ve anlatıma güç kazandırmak amacıyla kullanımına sıkça rastlanılan ikilemelerin incelenen şiirde sadece bir mısrada yer aldığı görülmüş ve bu kullanımın örneği de çalışmada belirtilmiştir.

Kaynakça

Abiç, T. (2020). Nazım Hikmet’in ‘835’ satır kitabında alışılmamış bağdaştırmalar üzerine bir inceleme. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı, 18*(28), 147-162.

Aksan, D. (2003). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. TDK Yayınları.

Aksan, D. (2005). *Şiir dili ve Türk şiir dili*. Engin Yayınları.

Aksan, D. (2006). *Anlambilim*. Engin Yayınları.

Aksan, D. (2008). *Türkçenin gücü*. Bilgi Yayınevi.

Aslan, E. (2007). *Çıldırlı Âşık şenlik hayatı-şiirleri-karşılaştırmaları-hikâyeleri*. Maya Akademi Yayıncılık.

Balcı Aşkın, H. & Bahtiyaroğlu, A. (2006). Ahmet Vefik Paşa'nın "Zoraki Takip" adlı tiyatro eserinde anlambilimsel görünümler. *20. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri, 12-13 Mayıs 2006*.

Barut, E. & Odacıoğlu, M. C. (2018). Anlambilim teorilerindeki temel ve yan anlam kavramları ve anlambilim-çeviribilim ilişkisi. *Tarih Okulu Dergisi*, *11*(XXXIII), 927-943. http://dx.doi.org/10.14225/Joh1006

Dilçin, C. (2000). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. TDK Yayınları.

Erol Arslan, H. (2018). *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine anlam değişmeleri*. TDK Yayınları.

Göztaş, G. (2017). Edebi metinlerde ağız kullanımı: Bekir Yıldız örneği. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi,* (42), 113-134.

Karaağaç, G. (2013). *Anlambilim (anlam bilimi ve iletişim)*. Kesit Yayınları.

Toklu, O. (2007). *Dilbilime giriş*. Akçağ Yayınları.

Türkçe Sözlük (2009). TDK Yayınları.

Uğur, N. (2003). *Anlambilim sözcüğün anlam açılımı*. Doruk Yayınları.

Vardar, B. (2001). *Dilbilimin temel kavram ve ilkeleri*. Multilingual Yayınları.